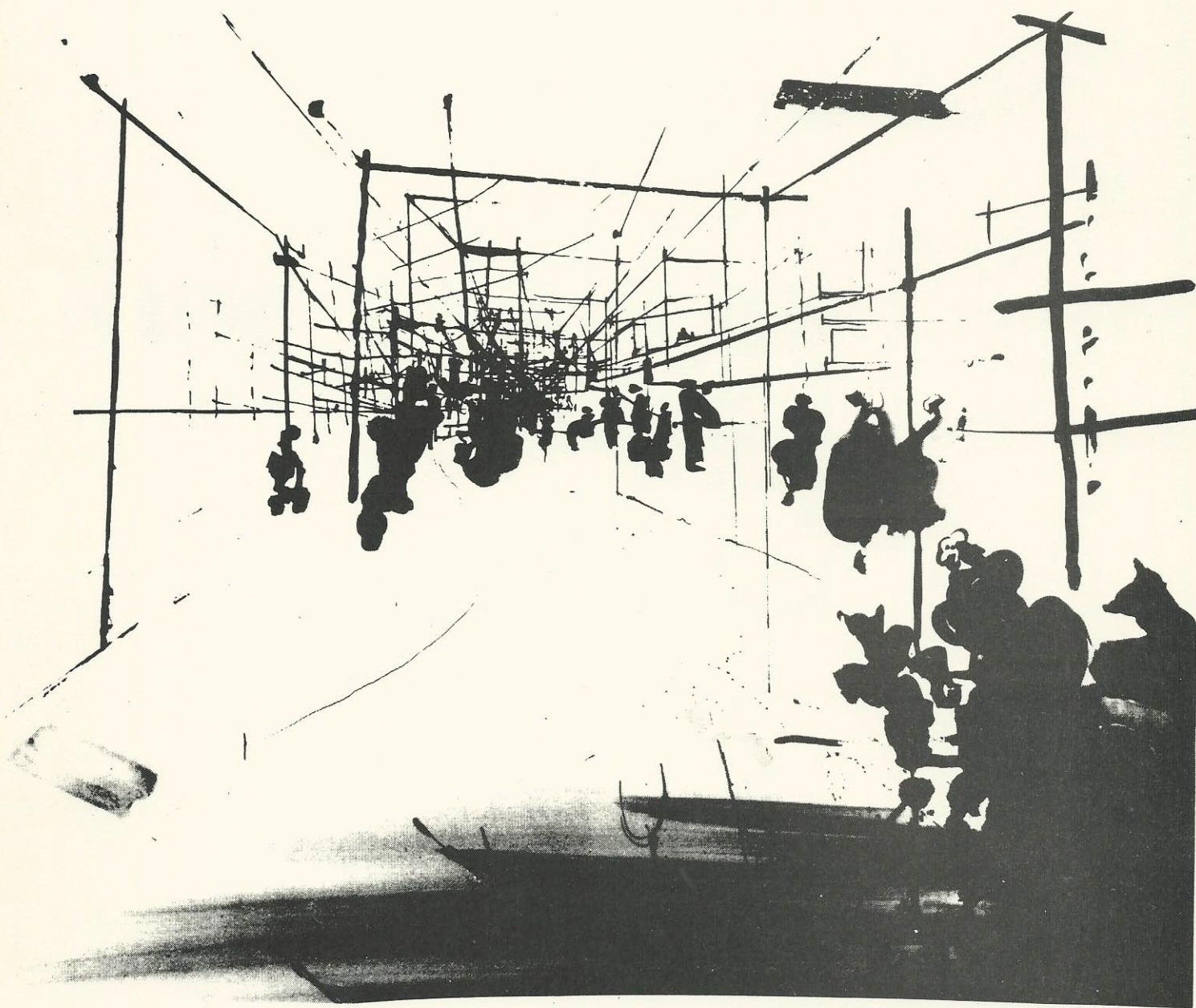

NEW BABYLON

N A T I E N J A R E N

NEW BABYLON

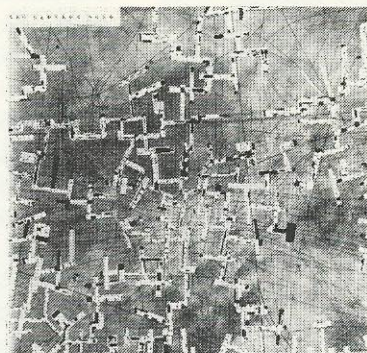
N A T I E N J A R E N

Een voorlezing gehouden door
Constant Nieuwenhuys
op 23 mei 1980
aan de Technische Hogeschool
van Delft, afdeling der Bouwkunde

vormgeving

met illustraties uit de katalogus van het
Haags Gemeentemuseum / expositie 1974

NEW BABYLON

N A T I E N J A R E N

In het najaar van 1974 werd in het Haags Gemeentemuseum het complete New Babylonproject tentoongesteld. Deze tentoonstelling, ingericht en van kommentaar voorzien door de toenmalige conservator Hans Locher, omvatte alle maquette's, plattegronden, tekeningen, fotomontages, foto's en dia's, benevens een aantal schilderijen en een omvangrijke documentatie. Hiervan waren alleen de schilderijen recent, want reeds veel eerder, in 1970 had ik het werk aan New Babylon gestopt om mij weer geheel aan de schilderkunst te gaan wijden. Nu, tien jaar na deze ingrijpende en veel bekritiseerde beslissing, lijkt het ogenblik gekomen waarop het zinvol is New Babylon opnieuw te beschouwen tegen de achtergrond van de huidige situatie en deze te vergelijken met de situatie in de vijftiger jaren, toen met het project werd begonnen.

Kritiek heeft New Babylon gedurende zijn gehele ontstaansperiode begeleid. Mijn werken eraan leidde reeds na korte tijd tot mijn breuk met de Internationale Situationniste, die de eerste maquette's aanvankelijk ten doop gehouden had. Hoewel ik in verschillende landen van Europa lezingen en tentoonstellingen hield om de aandacht op New Babylon te vestigen, vond ik slechts zelden werkelijk begrip voor de ideeën die de grondslag voor dit project vormen en moest ik mij steeds weer verdedigen tegen beschuldigingen van utopisme of van technokratie, al naar gelang de aanval van rechts of van links kwam.

Het bleek dat mijn maquette's meer verwarring teweeg brachten dan begrip kweekten voor mijn streven een wereld te verbeelden die zo hardgrondig verschilde van de wereld waarin we leven of de werelden waarvan wij enige historische kennis hebben. Tenslotte greep ik weer naar penseel en palet als het meest doelmatige middel om het onbekende zichtbaar te maken.

Want dat was het doel dat mij voor ogen stond toen ik aan de eerste maquette's en plattegronden begon: een *idee* visueel gestalte te geven door het bouwen van een model, een model waaraan dit idee steeds getoetst zou kunnen worden, en zo verder uitgewerkt.

Het idee waarom het ging was het 'Urbanisme unitaire' een moeilijk beschrijfbaar begrip dat in publikaties van de Internationale lettriste en later die van de Internationale situationniste af en toe was opgedoken. Mijn samenwerking met de situationnisten begon dan ook met een tekst, grotendeels door mij geschreven, en mede-ondertekend door de initiatiefnemer van de Internationale situationniste, Guy Debord, waarin, onder de titel 'Déclaration d'Amsterdam', een poging werd gedaan dit begrip te definiëren.

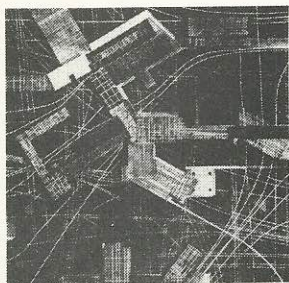
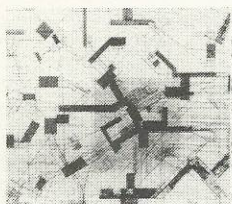
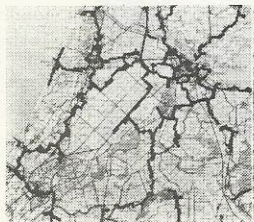
Het unitair urbanisme heet daarin: "een complexe en permanente aktiviteit met het doel de menselijke omgeving bewust te veranderen in overeenstemming met de *meest ontwikkelde* koncepties op ieder gebied. "In een ander punt wordt het Urbanisme unitaire de vrucht genoemd van een *kollektieve kreativiteit* van een geheel nieuw karakter. Deze twee situaten uit de verklaring zijn globaal genoeg voor een ruime interpretatie en in verband met New Babylon dan ook nog steeds hanteerbaar. Anders staat het met een derde citaat waarmee ik wil volstaan: 'La création d'ambiances favorables à ce développement est la tâche *immédiate* des créateurs d'aujourd'hui.'

Hier wordt de kunstenaar een onmiddellijke taak opgelegd, binnen het kader van de bestaande cultuur dus. We zullen straks zien hoe weinig houdbaar deze stelling gebleken is. De latere opkomst van de 'happening', de 'environment', de 'performance' hebben mij tot andere gedachten gebracht. Evenals deze engelstalige uitdrukkingen heb ik het laatste citaat in het frans gelaten omdat hier sprake is van een bepaald jargon dat nadere verklaring vereist, met name het woord "ambiance". Het eerste nummer van het tijdschrift 'Internationale situationniste' verschenen in juni 1958, bevat een aantal definitie's van typisch situatuonnistische begrippen. De eerste hiervan betreft het begrip 'situation construite' en luidt als volgt: 'Moment de la vie, concrètement et délibérément construit par l'organisation collective d'une *ambiance* unitaire et d'un jeu d'événements. Het woord 'situationniste', waaraan de beweging zijn naam ontleend heeft, is hiervan afgeleid, zodat men dus gerechtigd is te konkluderen dat de konstruktie van 'ambiances' in samenhang met 'événements' (het franse woord voor 'happening') als Leitmotiv gold bij de oprichting van de Internationale situationniste.

De term 'ambiance' (letterlijk 'levenssfeer') krijgt in de aangehaalde definitie als 'ambiance unitaire', de betekenis van het geheel van materiële omstandigheden die voorwaarde zijn voor de kollektieve opbouw van een situatie.

De situatie zelf is echter slechts een 'moment de la vie', dus kortstondig en bestemd om door nieuwe en andere situaties te worden gevolgd.

In tegenstelling tot andere situationnisten, was ik mij er direkt van bewust dat de theorie van het unitair urbanisme niet in de eerste plaats betrekking had op mikrostrukturen

of 'ambiances'.

Integendeel deze hangen in hoge mate af van de makro-struktuur, en de uitwerking van de uiterst summiere idee van een unitair urbanisme moest dan ook onlosmakelijk verbonden zijn met een kritiek van de stedenbouw.

Het is algemeen bekend dat de leef sfeer sterk wordt beïnvloed door de stedelijke omgeving. Wanneer men daarenboven uitgaat van een konceptie waarin het leven geen continuïteit voorstelt maar een opeenvolging van momenten, momenten die onophoudelijk veranderen van aard en gerichtheid zodat ieder volgend moment het vorige ontkent en uitwist, wanneer men uitgaat van deze dialektische opvatting van leven, dan kan men de levensomgeving niet blijven zien als een nederzetting, een *duurzame* verblijfplaats.

Voor het ontstaan van de mikro-ambiances zou een geheel nieuw type bebouwing als voorwaarde moeten worden gezien, waarin niet de *vestiging* maar de *verplaatsing* hoofdzaak zou zijn.

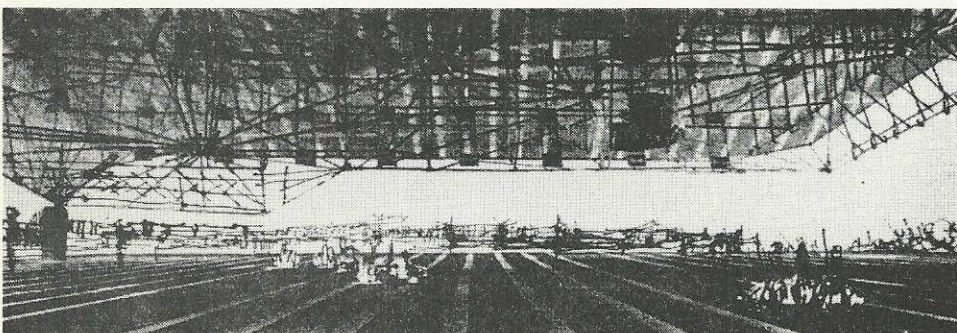
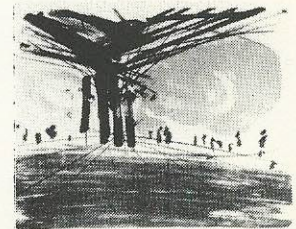
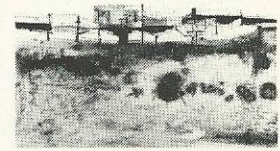
Uitgaande van deze gedachte publiceerde ik in het tijdschrift 'Internationale situationniste' twee teksten. De eerste tekst, getiteld 'Une autre ville pour une autre vie' geïllustreerd met enkele tekeningen, bevatte in feite een eerste schetsmatige, beschrijving van New Babylon. De tweede tekst was een beschrijving van de eerste maquette, toen genoemd 'zone jaune', later 'gele sektor'; in een redactionele noot aan het slot hiervan verschijnt voor het eerst de naam *New Babylon*, voorzichtig voorgesteld als 'hypothèse particulière d'urbanisme unitaire'. (mijn persoonlijke opvatting dus)

De geschiedenis van New Babylon was begonnen.

Maar al spoedig was mij duidelijk dat deze start mijn breuk met de Internationale situationniste onvermijdelijk maakte. Zes maanden na bovenstaande publikatie, in December 1960, werd deze breuk in het tijdschrift bekend gemaakt met het bittere kommentaar dat ik prioriteit had gegeven aan structurele problemen van het urbanisme, terwijl de anderen het accent wilden leggen op de inhoud, het spel, de 'vrije creatie van het dagelijks leven'.

Die zogenaamde inhoud is overigens in het tijdschrift verder nauwelijks meer besproken om tenslotte geheel te verdwijnen.

Deze korte beschrijving van de geboorte van het projekt leek mij noodzakelijk voor een juist begrip voor het verdere

verloop. Het einde van de vijftiger jaren kenmerkte zich door cultureel verval en uitputting van de burgerlijke maatschappij. Een revolutie leek nabij, werd optimistisch tegemoet gezien.

De infrastructuur leek op instorten te staan en nieuwe levensvormen werden geacht binnenkort realiseerbaar te zijn. De Internationale situationniste werd door sommigen beschouwd als de erfgenaam van COBRA: behalve ikzelf nam ook Asger Jorn deel aan de situationnistische activiteiten. Een tentoonstelling in het Amsterdams stedelijk museum werd gepland, bestaande uit een groot labyrint, gepaard gaande met een happening in de stad als ideaal decor voor een ludiek gebeuren.

Deze manifestatie werd door Sandberg afgezegd en vervolgens vervangen door een op niets slaande parodie, het z.g. 'Dylaby'.

De spontane direkte actie scheen velen belangrijker dan de analytische studie. Bakoenin vond meer begrip dan Marx. Deze mentaliteit bleef voortbestaan tot het midden der zestiger jaren en vond zijn apotheose, maar tevens zijn einde in dit zelfde Amsterdam, met het optreden van de PROVO's dat internationaal de aandacht trok.

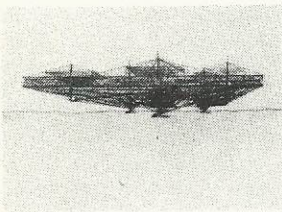
Ondertussen voltrok zich, in het begin nauwelijks opgemerkt, een ontwikkeling in de maatschappij, waaraan New Babylon een belangrijke impuls zou ontleenen: de tweede industriële revolutie als gevolg van de automatisering.

Het heeft heel lang geduurd voordat er een serieuze discussie op gang kwam over de konsekwentie's van wat toen nog slechts als een potentiële mogelijkheid gezien werd en nu als een economische noodzaak: de opheffing van de menselijke produktie-arbeid.

Binnen het kader van de kapitalistische maatschappij waarin de meerderheid slechts leven kan door de verkoop van zijn arbeidskracht betekent automatisering werkeloosheid en vervreemding. Het was dan ook lange tijd gebruikelijk om de automatisering te bagatelliseren en het thema van de opheffing van de arbeid als futurologisch gezwets af te doen. Veel discussie's over New Babylon zijn verzand in meningsverschillen over het voor en tegen van de automatisering. Dat de automatisering, eenmaal als mogelijkheid gegeven, ons onafwendbaar voor de vraag stelt waar de menselijke energie zich in zou kunnen ontladen als het niet meer in de produktie is, heeft New Babylon plotseling een enorme aktualiteit gegeven.

In de zestiger jaren is New Babylon van hypothese uitgegroeid tot denkmodel. De vraag dringt zich nu op wat het *nut* kan zijn van een dergelijk model.

Sinds Norbert Wiener, de pionier van de automatisering, zijn eerste studie schreef over mogelijke sociale gevolgen ervan zijn er bibliotheken over dit onderwerp volgeschreven. De moeilijkheid blijkt hierbij steeds te bestaan in de onmogelijkheid voor de menselijke geest om zich een beeld te vormen van het (nog) niet bestaande en dus te breken met de vertrouwde *beelden* die in ons *bewustzijn* huizen. Het *ongeziene* visualiseren is de typische opgave voor de

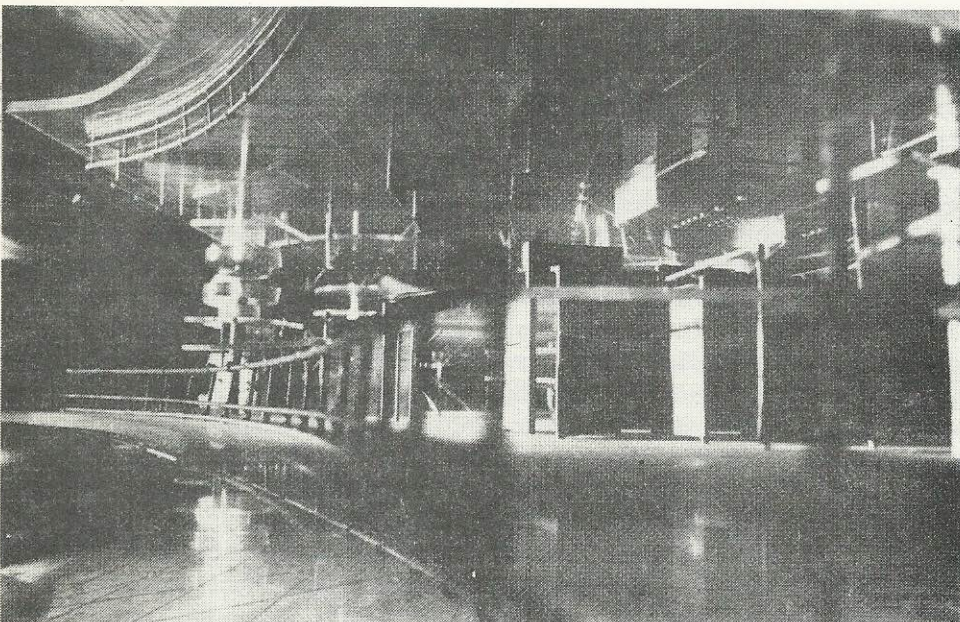
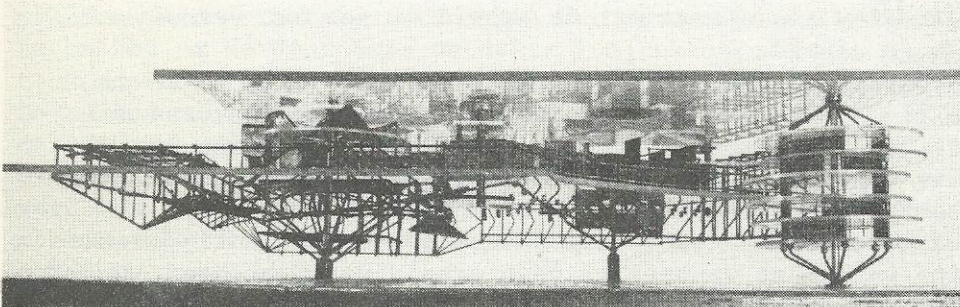

beëldende kunst. De auteur die over de geautomatiseerde samenleving poogt te schrijven valt haast onvermijdelijk in de kloof die er gaapt tussen *die* samenleving en de bekende, vertrouwde samenleving van de *werkende* mens, tussen de wereld van homo faber en de wereld van de homo ludens.

Homo faber en homo ludens, voor Huizinga twee bestaanstoestanden van één en dezelfde mens, worden door de automatisering van elkaar gescheiden, of liever, de bestaanstoestand als homo faber valt door de automatisering weg. De term homo ludens verliest daarmee zijn eigenlijke oorspronkelijke betekenis.

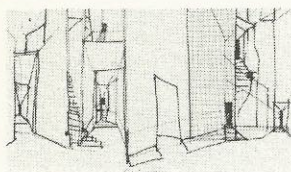
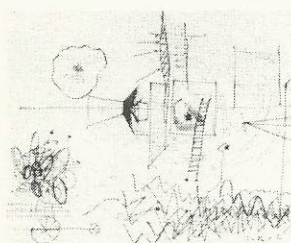
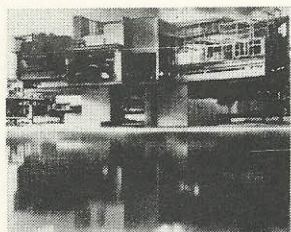
Men moet zich inderdaad afvragen of de vrijkomende menselijke energie een aktiviteit zal voortbrengen die met de term 'spel' kan worden gekenschetst, of deze term niet juist typisch is voor de werkende maatschappij omdat ze een uitzonderingstoestand aanduidt.

De moeilijkheid voor de toekomstdenkers bestaat allereerst in het ontbreken van hanteerbare begrippen zodra het om een maatschappij gaat die zo essentieel verschilt van alle bekende maatschappijen. Ook als men tegenover bestaande begrippen nieuwe bedenkt, als men tegenover werkende maatschappij het begrip spelende of kreërende maatschappij in-

Gele sektor + detail

1958

voert, of als men tegenover utilitair het woord ludiek stelt komt men niet ver, want deze nieuwe begrippen worden binnen zeer korte tijd in het spraakgebruik opgenomen maar dan wel met een betekenis die ze binnen het kader van de bestaande maatschappij begrijpbaar maakt. We kennen allemaal de voorbeelden, vanaf de creatieve politiegroep creapol tot het ludieke winkelcentrum.

Men kan geen neologisme bedenken of het wordt gemanipuleerd en ontkracht zodat het onbruikbaar geworden is. Zelfs het woord 'revolutie' is hier niet aan ontkomen, evenmin als de voornaamste Marxiaanse begrippen - produktie - krachten, produktieverhoudingen, proletariaat, meerwaarde, vervreemding - die op zoveel verschillende manieren zijn geïnterpreteerd, dat begripsverwarring aan de orde van de dag is.

Voor het denken over een maatschappijvorm die zo verschillend is van de bestaande dat men gerust over een tegenstelling kan spreken, zijn woorden en termen dan ook middelen die tekort schieten. Aangezien het hier niet om een abstraktie maar om een materiële wereld gaat, evenals in de natuurkunde, ligt het bijna voor de hand tot visuele middelen over te gaan; een model dus.

Bij de bouw van dit model moet worden uitgegaan van de materiële feitelijkheden die van de automatisering kunnen worden afgeleid en die beslissend zijn voor de materiële gestalte van de wereld: de funktie's van *tijd* en van *plaats*. Het is zonder meer duidelijk dat de vorm van de tijdsbesteding samenhangt met de arbeid of met het verdwijnen van de arbeid.

De werkende mens ziet zich verplicht zijn tijd in te delen in tijdsdelen van werk, rust en ontspanning, waaraan men nog transport toe kan voegen, kortom, de algemeen bekende vier funktie's van de stedenbouw, zoals geformuleerd in de Charta van Athene.

Iedere werkloze kan verder bevestigen dat deze tijdsverdeling verdwijnt wanneer er geen arbeid verricht hoeft te worden. Iedere feestvierder of vakantieganger kan bovendien vertellen dat zonder arbeid het rythme van de klok, van dag en nacht, op losse schroeven komt te staan.

In een maatschappij zonder arbeid zal de indeling van de tijd dus in een heel ander licht komen te staan, ook letterlijk, en meer volgens wisselende behoeften dan volgens een algemeen schema plaatsvinden: de tijd zal niet kollektief behoeven te worden gepland omdat de activiteiten van de verschillende individuen minder gekoördineerd behoeven te worden. De intensiteit van de tijdsbesteding zal een continu karakter krijgen.

Iets analoogs kan men zeggen over de plaats, de verblijfplaats van ieder individu. Deze is, sinds het ontstaan van de produktiearbeid, in hoge mate afhankelijk geweest van het arbeidsproces: de arbeider werkt niet alleen op een vaste plaats, maar is ook gedwongen om zich buiten de arbeidsuren niet te ver van die plaats te verwijderen. Zo zijn de eerste nederzettingen ontstaan en tot op de huidige dag worden zo steden gepland.

Indien, met de arbeid, deze noodzaak zou komen te vervallen, dan verliest het sedentaire leven zijn reden van bestaan. Het menselijk gedrag tijdens arbeidsvrije perioden, va-

kantie's laten het bewijs zien. Zonder de dwang die de arbeid schept, wordt verplaatsing belangrijker dan verblijf: de woonstad verliest zijn functie omdat het verblijf niet permanent maar wisselend kan zijn.

Met deze twee basisgegevens als uitgangspunt is New Babylon in de zestiger jaren verder uitgewerkt.

Lag in het eerste begin het accent op de mobiliteit van de mikro-struktuur in dienst van een mens die zijn leven vrijelijk kan besteden en vorm geven, het leven opgevat als creatie, als kunstwerk, zo werd in de zestiger jaren de wereldwijde makro-struktuur ontworpen die de vrijheid van tijd en de vrijheid van plaats zou kunnen garanderen: de kontinuïteit van een netwerk inplaats van de hoeveelheid afzonderlijke nederzettingen.

De hypothese van een unitair urbanisme had plaats gemaakt voor een urbanistisch plan.

Ik zal ervan uitgaan dat dit plan genoegzaam bij U bekend is zodat ik het hier niet verder behoef te beschrijven, en nu overgaan tot het eigenlijke onderwerp van deze voordracht: een kritische beschouwing van New Babylon, nadat ik er tien jaren afstand van genomen heb, tien jaren waarin er veel in de wereld is veranderd.

Beginnen we met dit laatste.

De zestiger jaren waren jaren van hoogkonjunktuur; de kapitalistische landen, steunend op de theorieën van Keynes, waanden in de staatsinvesteringen het tovermiddel gevonden te hebben om de door Marx ontdekte konjunkturschommelingen te kunnen overwinnen.

De duitse minister van economische zaken, verzoon in een delirium van optimisme het woord 'Wirtschaftswunder'.

Over de automatisering, die toen reeds in volle gang was, werd met geen woord gerept, en waar de gevolgen zich kenbaar maakten luchtig over het scheppen van 'nieuwe arbeidsplaatsen' gesproken.

De werkelijkheid is, dat het kapitalisme, enerzijds gedwongen om de automatisering door te voeren omdat, zonder dat, geen investeringen, geen winsten, geen meerwaarde meer te realiseren zijn, anderzijds door de automatisering bedreigd wordt.

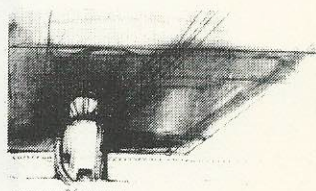
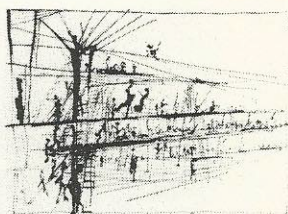
Immers, de automatisering veroorzaakt een strukturele werkloosheid en leidt daarmee tot vermindering van de koopkracht, dus tot zogenaamde overproduktie.

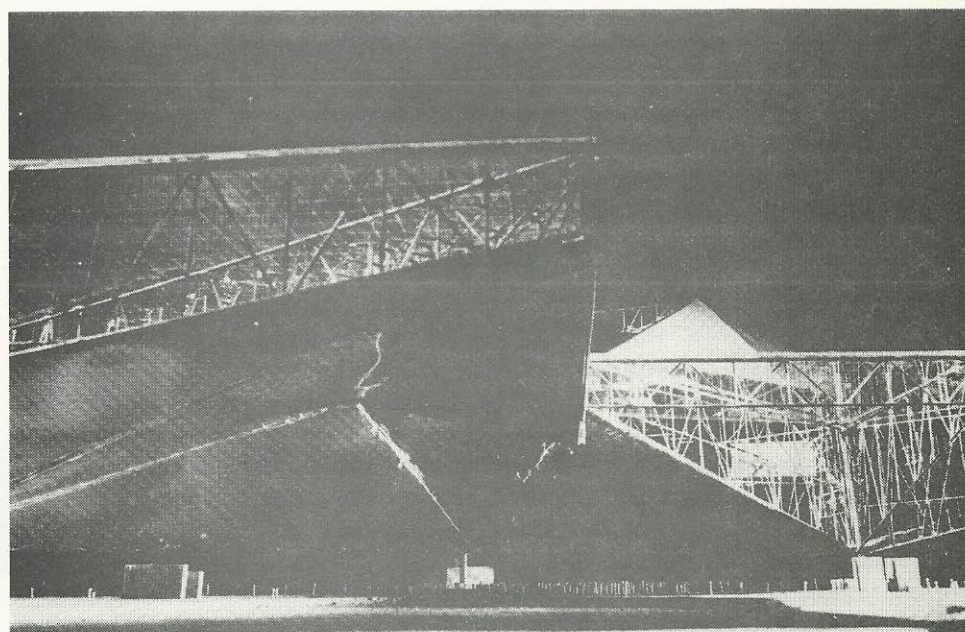
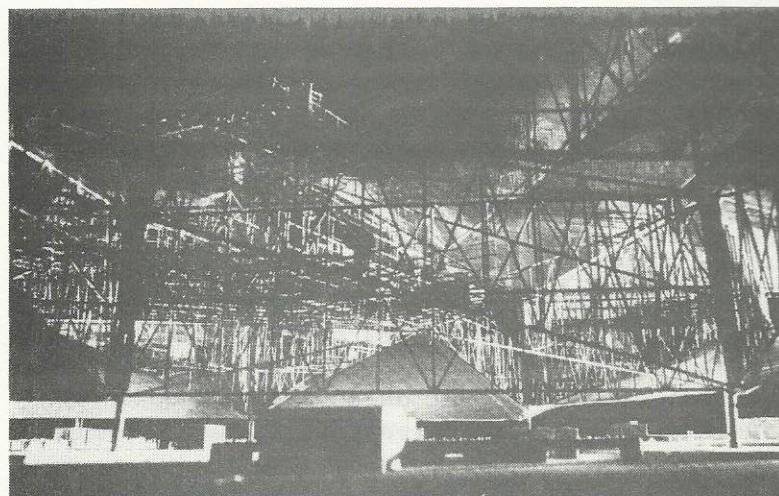
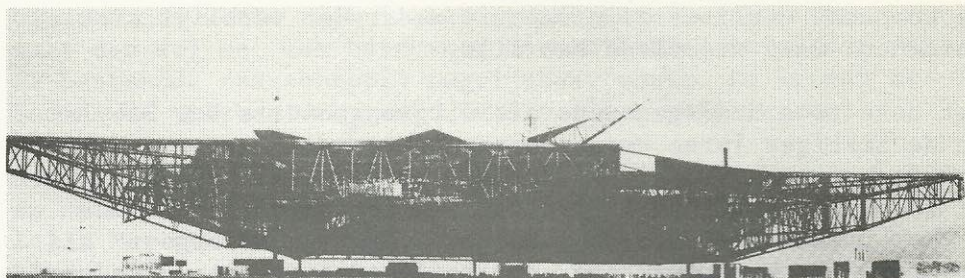
Om hieraan het hoofd te kunnen bieden moeten nieuwe markten -afzetgebieden-ontgonnen worden en die bestaan slechts in de nog niet geïndustrialiseerde landen die wel grondstoffen bezitten maar niet de produktiemiddelen om deze te verwerken.

De strijd tussen het imperialisme en de ontwikkelingslanden, met als inzet de poging om de industrialisatie van deze landen te verhinderen of af te remmen en ze zo als afzetgebieden te behouden, beheerst de wereldpolitiek.

Georganiseerde en gefinancierde staatsgrepen, economische blokkades en militaire interventie's behoren tot het arsenaal aan middelen hiertoe.

Het is duidelijk dat met de automatisering de bestaande produktieverhoudingen grondig veranderen en dat met de

Grote gele sektor + details

1967

produktieverhoudingen de sociale structuren mee zullen veranderen. Er is dus sprake van een revolutionaire situatie die aanleiding geeft tot spekulatieve gedachten over mogelijke toekomstige levensvormen en adequate vormen van levensomgeving.

Dat in een maatschappij waarin structurele werkloosheid een zo permanent karakter krijgt dat steeds grotere delen van de beroepsbevolking überhaupt niet meer aan het productieproces deelnemen, in deze voor velen schijnbaar uitzichtloze situatie, kan men niet langer over stedenbouw denken vanuit de utilitaristische gezichtshoek van de Charta van Athene met zijn vier op arbeid gebaseerde functies.

Op zijn minst theoretisch zal men zich nu reeds met alternatieve vormen van urbanisatie moeten gaan bezig houden. Het lijkt merkwaardig dat dit nauwelijks gebeurt.

In het derde deel van zijn 'Histoire mondiale de l'architecture et de l'urbanisme modernes' speciaal gewijd aan futurologische projecten, stelt Michel Ragon vast dat New Babylon lijnrecht staat tegenover alle andere urbanistische modellen en geeft daar ook een verklaring voor: New Babylon vooronderstelt de socialisatie, het gemeenschappelijk eigendom van de bodem en van de produktiemiddelen.

Nu lijkt mij niets vanzelfsprekender bij een urbanistische visie waarin het begrip 'nederzetting' wordt losgelaten en het accent gelegd wordt op de mobiliteit, de vrijheid van tijd en van plaats.

Hiertoe toch geeft de *automatisering* alle aanleiding.

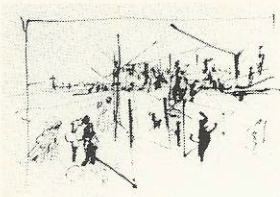
Wanneer men aan de bebouwde omgeving de eis stelt dat deze een optimale verplaatsing voor ieder individu mogelijk maakt dan moet men de idee 'stad' in de zin van concentratie van afzonderlijke bouwwerken, laten vallen, en komt men bijna automatisch tot de conceptie van een doorlopende structuur. Wanneer een zodanige structuur zich over zeer grote oppervlakte zou uitbreiden dan zou hij, alleen reeds door oorzaken van wisselende geografische gesteldheid, aanvankelijk misschien lineair van aard, onvermijdelijk de vorm van een min of meer grillig netwerk aan gaan nemen.

Een verkaveling van de bodem, -het hoeft geen betoog-, maakt een dergelijke ontwikkeling onmogelijk.

Zelfs met grootscheepse onteigeningsprocedures zou men niet ver komen. Bovendien impliceert een netwerkstructuur het onbebouwd laten van de mazen in het net, wil men met agrarische en landschappelijke behoeften rekening houden en niet in een komplette chaos terecht komen.

Het valt moeilijk in te zien hoe een dergelijke vorm van urbanisatie nog te rijmen is met grondeigendom, nog afgezien van het feit dat grondeigendom in een overbevolkte wereld steeds moeilijker te rechtvaardigen zal zijn.

Bij het New Babylon projekt is dan ook van begin af aan uitgegaan van een gesocialiseerde bodem en daarmee is voorlopig afgezien van realiseerbaarheid en het plan afhankelijk gesteld van revolutionaire veranderingen in de maatschappij. Wat de produktiemiddelen betreft ligt de zaak nog duidelijker: het New Babylon projekt berust op de hypothese van een maatschappij zonder menselijke productie-arbeid, een maatschappij waarin het productie-apparaat optimaal ge-

automatiseerd is. Zonder deze voorwaarde behoeven we geen rekening te houden met activiteiten en levenswijzen die voortvloeien uit daarmee vrijkomende energie en houdt iedere gedachte aan New Babylon dus op.

Welnu, hoe zou een zo vergaande automatisering tot stand kunnen komen zonder sociaal eigendom van de produktie-middelen? Hoe zou zelfs, een produktieapparaat dat in handen van slechts enkelen is, kunnen voortbestaan naast een bezitloze massa die voor de produktie van geen nut meer is? Hoe zou de produktie in dat geval afgezet kunnen worden indien ze niet meer betaald kan worden met arbeid? En hoe zou aan de behoeften van een niet-werkende massa voldaan kunnen worden zonder koopkracht? Wat zou, samenvattend, de zin van de produktie nog zijn binnen deze context?

Het kapitalisme gaat aan zijn eigen ontwikkeling tegrond. Nog probeert het zijn bestaan te rekken door een deel van de wereld tot afzetgebied te verklaren en buiten de industrialisatie te houden. Maar reeds nu wordt duidelijk dat dit deel steeds kleiner wordt.

Profiterend van de onderlinge konkurentie van de economische grootmachten slagen steeds meer zogenaamde ontwikkelingslanden erin de weg van de industrialisatie op te gaan. Het kan nog lang duren voordat er een toestand ontstaat waarin er een akute wanverhouding zal zijn tussen enerzijds een steeds produktiever geautomatiseerd apparaat en anderzijds een verder inkrimpende markt.

In een dergelijke revolutionaire verhouding is er geen andere oplossing denkbaar dan socialisatie, al zal die natuurlijk niet vanzelf tot stand komen via een langdurige periode van strijd, ook gewapende strijd.

Het enige alternatief dat men zich voor kan stellen is een totale oorlog die de vernietiging van grote delen van onze planeet tot gevolg zal hebben.

De pessimisten onder U moeten echter niet vergeten dat ook een vernietigingsoorlog het einde van het kapitalisme zal betekenen, en hoogstens de geschiedenis zal opschorten.

Diegenen die de atomaire vernietiging onafwendbaar achten en deze reeds als toekomstbeeld aanvaard hebben, zullen voor New Babylon weinig interesse kunnen opbrengen en het als een onhaalbare utopie beschouwen.

Wat echter is een utopie?

Een utopie is een maatschappijbeeld dat zich onttrekt aan materiële gegevenheden, een idealisering van de werkelijkheid.

Utopia is een wereld zonder agressie, zonder leed, zonder twijfel, zonder drama, maar dus ook zonder verandering, zonder creativiteit, zonder spel, zonder vrijheid.

De automatisering is een materiële gegevenheid en realiseerbaar. New Babylon dat hierop berust is dus in principe ook realiseerbaar.

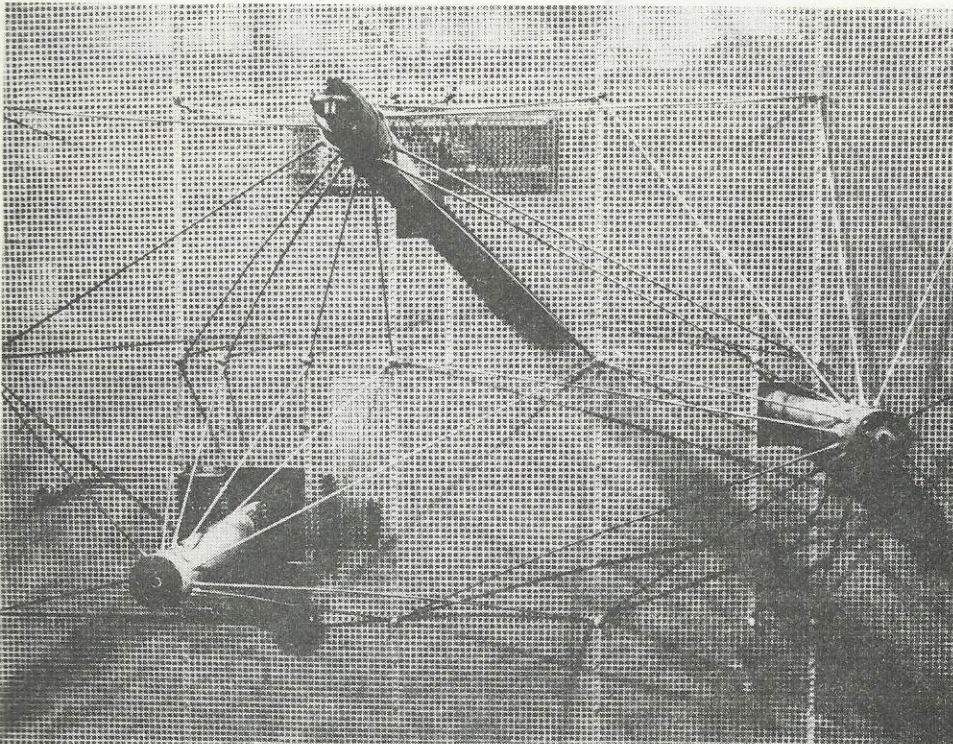
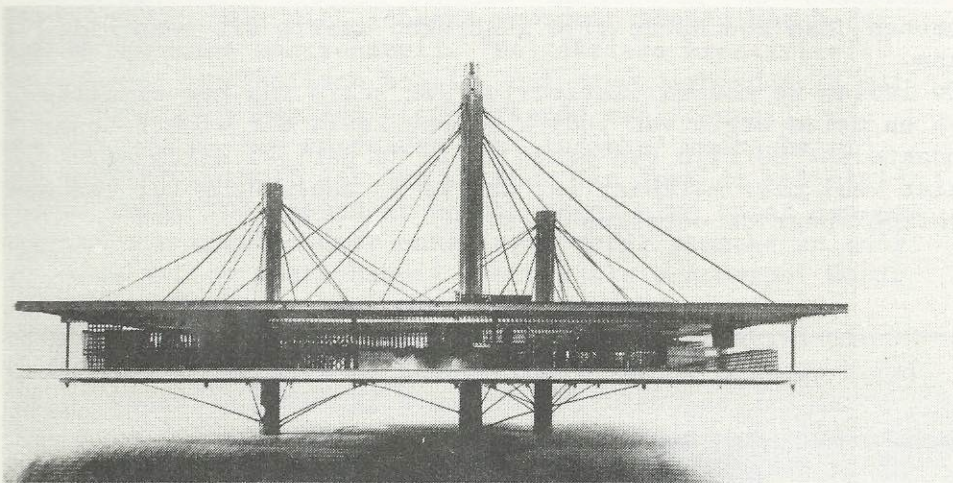
De materiële voorwaarden voor New Babylon zijn aanwezig, al kunnen ze niet voldoende ontplooid worden doordat ze onverzoenbaar zijn met het bestaande economische mechanisme.

Men kan stellen dat de ineenstorting van deze ekonomie,

de revolutie, voorwaarde is voor het ontstaan van een wereld die vergelijkbaar is met New Babylon, dat New Babylon dus nog ver in het verschiet ligt en misschien voorafgegaan zal worden door een periode van grootscheepse vernietiging.

Daarmee wordt New Babylon echter nog niet utopisch en het heeft zeker zin dat we ons, ook nu, reeds verdiepen in een alternatief voor dit sombere toekomstbeeld.

De zeventiger jaren worden beheerst door een economische recessie die onder meer door de automatisering veroorzaakt wordt en daardoor van hardnekkige aard blijkt te zijn.

Hangende sektor + boven-aanzicht

1960

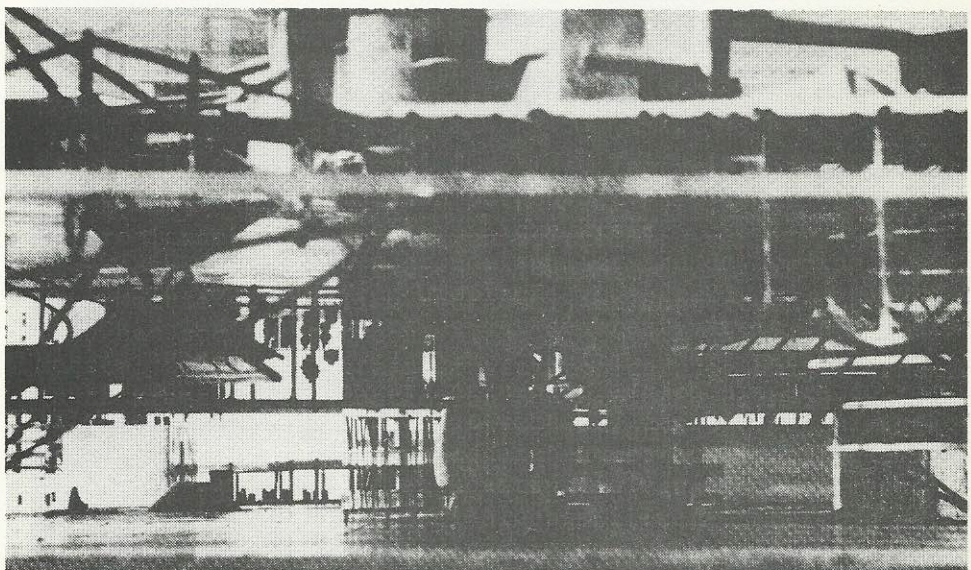
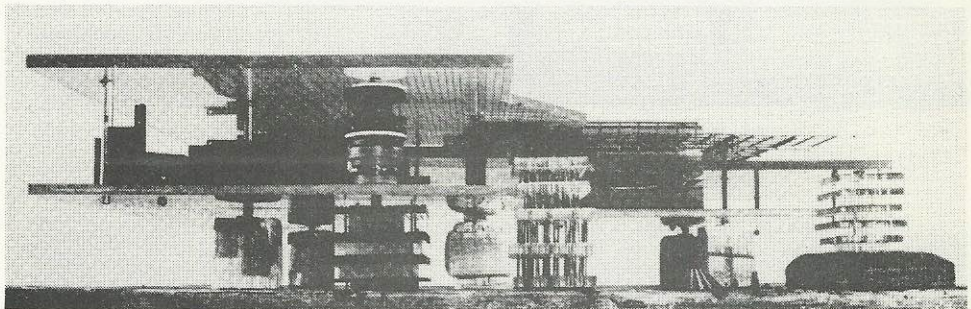
De groeiende aanwezigheid van overvloedige menselijke energie begint zich te doen gelden. Onverwachte en grillige gedragswijzen doorbreken voortdurend het sociale patroon.

Meestal zijn deze agressief getint; fantasie blijft schaars. Is de kreet 'L'imagination au pouvoir' die de Meidagen van 1968 overleefd heeft een loze kreet?

Is de gedachte die ten grondslag ligt aan de hypothese van 'vrijheid van tijd' een utopische gedachte?

Als Marx met zijn opmerking dat de creativiteit in de massa altijd onderdrukt geweest is, 'ongelijk heeft gehad, als Lautréamont met zijn verlangen naar een poësie die door allen en niet door één wordt gemaakt, een hersenschim gekoesterd heeft, als de situationnisten met hun oorspronkelijke programma van inventie en konstruktie van 'comportements', 'ambiances' en 'situations' slechts illusie's geformuleerd hebben, dan zou nu de tijd aanbreken waarin dit moet blijken.

En indien we moeten vaststellen dat zelfs van het primitieve en naïve begin van ludiek gedrag zoals dit zich kenbaar maakte in de tijd van provo en in de Parijse Meidagen, niet veel meer merkbaar is, dan is er aanleiding tot een onderzoek naar de oorzaken hiervan.

Rode sektor + detail

1958

Dit onderzoek zou bijvoorbeeld kunnen beginnen bij de degradatie van het begrip 'ludiek'. Dit woord, bijna ongemerkt binnengeslopen, eerst in de franse taal, in situationistische publikatie's, nu internationaal bekend, werd aanvankelijk gebruikt om alternatief gedrag aan te duiden, als tegenstelling tot 'utilitair' of nuttig gedrag, om het leven als 'kreatie' (ook een gedegradeerd begrip) tegenover het leven als plicht te stellen.

In zijn oorspronkelijke betekenis werd het woord 'ludiek' altijd gebruikt in een sociale context, dus niet om de gedragingen van een bepaald individu aan te duiden (dit zou niets nieuws zijn), maar wisselwerking binnen grotere aantallen individuen.

Het woord is dan ook altijd gebruikt in samenhang met het begrip 'kollektieve creativiteit' waarmee een kultuurvorm bedoeld wordt die in tegenstelling staat tot de individuele creativiteit, die zich schaars voordoet binnen het kader van de werkende maatschappij. "Kollektieve creativiteit" is dus een hypothetisch begrip, dat *nauw* verbonden is met de voorstelling van een niet-werkende maatschappij, die men dan zou kunnen aanduiden als 'ludieke' maatschappij. Het spreekt vanzelf dat een cultuur die door de kollektiviteit wordt voortgebracht op een hoger nivo staat dan een cultuur die slechts door enkelingen wordt gemaakt en door het gros van de maatschappij slechts als schouwspel wordt ervaren of in het geheel niet waargenomen.

De gedachte aan een dergelijke kollektieve creativiteit is in alle stromingen en groeperingen van de moderne kunst latent aanwezig geweest, soms uitgesproken, zelden duidelijk gedefiniëerd. Men vindt deze gedachte zowel bij surrealisten als bij konstruktivisten, en ze heeft een sterk stempel gedrukt op de COBRA-beweging.

Eerst de *situationnisten* hebben beseft dat ze onverenigbaar is met de individuele kunstvormen en dat kollektieve creativiteit geen kunstwerken zou kunnen voortbrengen maar iets van een geheel nieuw en nog onbekend type, waarvoor men de term 'urbanisme unitaire' heeft bedacht.

Zoals ik in het begin reeds heb gezegd lijkt het mij thans een inkonsekwentie om van de kunstenaars van nu te verwachten dat ze zich creatief met de ontwikkeling van gedrachtspatronen zouden kunnen bezighouden, die slechts door een kollektief en dan nog in een geheel ander soort maatschappij kunnen worden ontwikkeld.

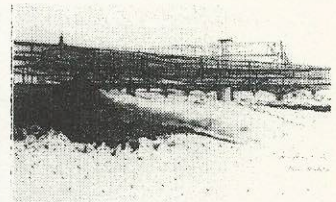
Wat toen nog als theoretisch voorstel aanvaard kon worden, heeft als praktijk bewezen tot mislukken gedoemd te zijn. De 'happening' werd onvermijdelijk tot 'performance', tot een schouwspel, voortgebracht door het individu en geconsumeerd door de anderen, niet anders dan in het theater.

De experimenten met gedragingen hebben niets anders tot gevolg gehad dan individuele kreatie's, vergelijkbaar met de traditionele kunstvormen en zich daarvan slechts onderscheidend door het gebruik van de technische middelen.

Maar het gaat hier niet alleen om een mislukking, om een slag in de lucht.

Het unitair urbanisme is een revolutionnaire idee omdat een sociale omwenteling er de voorwaarde toe is.

Door deze voorwaarde te laten vallen is er een kontra-revo-

lutionnaire aktiviteit ontstaan, een manipulatie en vervalsing van deze idee.

Inderdaad: de Amerikaanse performances en environments verhouden zich tot de situationistische 'comportements' en 'ambiances' zoals Teilhard de Chardin zich verhoudt tot Darwin. De beste methode waarover een sociale organisatie beschikt om zich te ontdoen van ideeën die haar bedreigen is de assimilatie van die ideeën, zij het natuurlijk in een aangepaste vorm en ontdaan van hun eigenlijke inhoud.

De enorme publiciteit die de uit Amerika afkomstige zogenaamde 'nieuwe kunstvormen' genieten en de grootscheepse financiering van deze propaganda zou in dit licht beschouwd kunnen worden.

En de vervalsing van de ideeën gaat gepaard met de degradatie van de termen waarmee deze ideeën geformuleerd worden.

Maar ook de materiële voorwaarden voor ludieke aktie's zijn verslechterd. De centra van de grote steden worden door grondspekulatie ontruimd, de bevolking gedwongen te verhuizen naar ver uit elkaar gelegen slaapsteden, afhankelijk van auto, televisie en supermarkt, beroofd van direkte en spontane kontakten, het levenspeil verslechtert, de strijd om het bestaan komt weer op de voorgrond, kortom de sfeer en het decor voor kollektief ludiek gedrag verdwijnen.

Een irrationele agressie komt natuurlijk in de plaats als uitlaatklep voor ongebruikte energiën.

Dat deze trend zich voort zal zetten, dat de standpunten zich zullen verharderen en de machtsstrijd verbeterer zal worden valt te verwachten.

New Babylon lijkt heel ver weg, juist nu de behoefte aan een anderssoortige leef-omgeving groter wordt.

Twintig jaar geleden spitsten de diskussie's over New Babylon zich toe op de vraag of de automatisering inderdaad zou kunnen worden gerealiseerd, en zo ja, of deze zou leiden tot een bevrijding van de arbeid en tot het massaal vrijkomen van energie die bijvoorbeeld in creativiteit zou kunnen worden omgezet.

Op dit ogenblik zijn dit geen vragen meer: enorme energiën worden aan het arbeidsproces onttrokken en vinden geen mogelijkheid van andere toepassing dan in agressie uit onbehagen.

Deze situatie kan niet anders dan steeds explosiever worden. De aktualiteit van het New Babylon projekt schijnt verdwenen of wordt verschoven naar een toekomst die in het duister gehuld is. Het perspectief van een sociale revolutie vervaagt door de angst voor een atoomoorlog, we leven onder druk van nukleaire chantage.

Onder deze omstandigheden is de idee 'kollektieve creativiteit' waarbij werd uitgegaan bij de bouw van het New Babylon model, op de achtergrond geraakt en het ziet ernaar uit dat hierin vooralsnog geen verandering komt.

Het model zelf, niet begrepen vanuit die idee, wekt op velen de indruk van een aantal esthetische of zelfs technische objekten, zonder begrijpelijke inhoud.

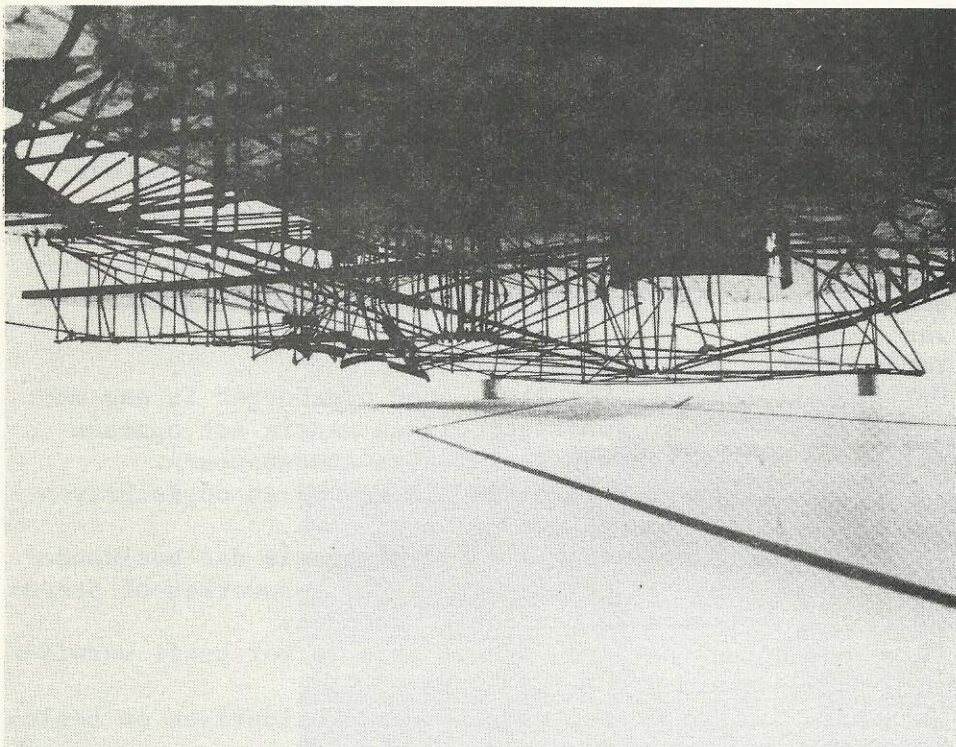
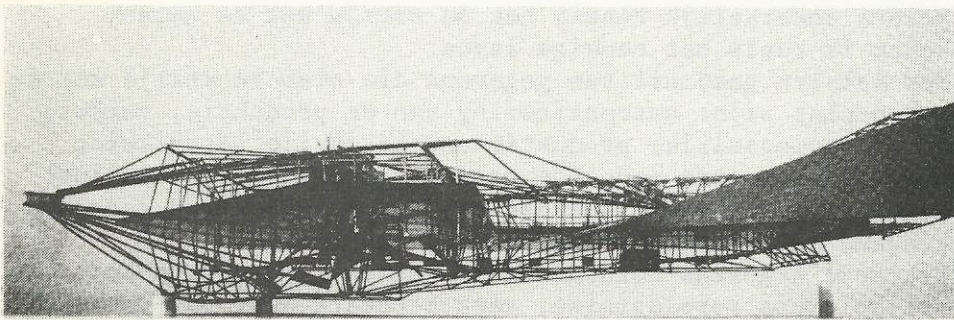
Er wordt naar gekeken zoals men naar Afrikaanse plastieken kijkt; zonder dat men iets van de magische betekenis be-

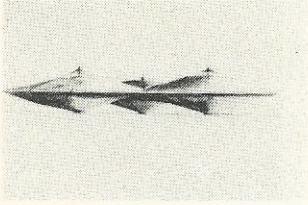
grijpt, blijft toch geboeidheid bestaan door de vorm, die een zelfstandig leven gaat leiden. Dit is des te sterker het geval omdat al het New Babylon materiaal meer illustratief is opgevat dan konstruktief.

Er worden geen bouwvormen voorgeschreven, zoals in andere spekulatieve plannen, maar mogelijkheden gesuggereerd: 'zo zou het er *kunnen* uitzien'.

Het netwerk blijft amorph, de sectoren zijn telkens anders gekonstrueerd, nu eens als hangkonstruktie dan weer zelfdragend, of gewoon op pilonen steunend. Een zo groot mogelijke variëteit is nagestreefd, juist om het misverstand te voorkomen dat het om een technische oplossing zou gaan.

Het binnenwerk van de sectoren, de mikrostruktuur, is ofwel open gelaten ofwel, hier en daar schetsmatig aangeduid, juist om te beklemtonen dat het hier gaat om *wisselende* dekors waarvan de funktie niet van te voren is vast te stellen.

In de beschrijving van het projekt is altijd nadrukkelijk gesteld dat New Babylon gemaakt moet worden door de Newbabylonen zelf, dat het onmogelijk en zinloos is een stad voor de toekomst te ontwerpen omdat we niet over die toekomst kunnen *beslissen*.

Wat we *wel* kunnen is *veranderingen* in de vorm van samenleven, die we voorspellen of nastreven, te betrekken in onze overwegingen omtrent mogelijke alternatieve urbane vormen.

We bouwen nu voor de huidige wijze van leven, dus we bouwen miserabel voor een leven van misère.

Voor degenen die geloven of menen dat er een andere samenleving zou kunnen bestaan, dat we, naar de formulering van de elfde these over Feuerbach, de wereld niet moeten verklaren maar veranderen, is de spekulatieve verbeelding van even groot belang als de kritische analyse.

De strenge scheidslijn die door Engels getrokken is tussen utopie en wetenschap verarmt het denken over de toekomst. Wanneer we inzien dat het aangezicht van de aarde niet ontstaat door toevalligheden maar door menselijke aktiviteit die weer bepaald wordt door sociale processen, dan bestaat er geen utopie meer in eigenlijke zin, want niets is a priori onwerkelijk tenzij het in *strijd* met de wetenschap is zoals het eeuwige leven.

New Babylon gaat uit van gegevens die niet in strijd met de wetenschap zijn: automatisering van de produktie, verdwijning van menselijke produktie-arbeid, vrije beschikking over het grootste gedeelte van de levenstijd voor vrijwel iedereen, aktivering van die tijd door inventieve gedragingen, de kreatie van het leven.

Uit deze gegevens worden enkele konklusie's getrokken: vrijheid van verplaatsing, geen behoefte meer aan vaste woonplaats, wisselende funktie's van de gebouwde omgeving, mobiele konstruktie van de mikro struktuur.

Tot zover kunnen we ons een tamelijk duidelijke voorstelling maken van een nog onbewoonde wereld.

Moeilijker wordt het deze wereld te bevolken met mensen die zo totaal anders leven dan wijzelf: we kunnen hun ludieke of inventieve gedrag niet vooraf bepalen noch ontwerpen. We kunnen slechts een beroep doen op de fantasie en van de wetenschap op de kunst overgaan.

Dit inzicht heeft mij ertoe gebracht het werk aan de maquettes te staken om in schilderijen en tekeningen te trachten een suggestie, hoe globaal ook, van enig newbabylonisch leven te wekken.

Verder kon ik niet gaan.

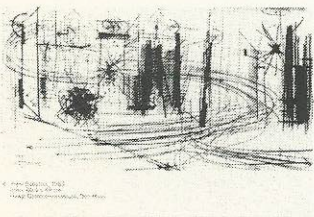
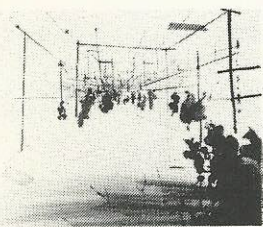
Het projekt bestaat. Het ligt, goed opgeborgen in een museum, te wachten op gunstiger tijden waarin het opnieuw interesse zal wekken van toekomstige stedenbouwers.

Alles wat ik erover zeggen kon, is gezegd en opgeschreven. New Babylon is het werk van een schilder.

Het is geen uitzondering in de geschiedenis dat beeldende kunstenaars zich met het ontwerpen van bouwwerken of stedenbouwkundige plannen hebben bezig gehouden.

Ik geloof echter dat geen hunner zich zo ver heeft verwijderd van de *bestaande* werkelijkheid.

Hetzelfde kan men echter zeggen over schilderijen en beeldhouwwerken van deze eeuw.

De artistieke aktiviteit getuigt van een algemeen ongeloof in de voortzetting van deze kultuur, ze is grotendeels destruktief, men konstateert, volgens de situationnistische formulering een 'décomposition des arts'.

Dit kan men verklaren uit een diepgaand onbehagen met de maatschappij. Nog nooit waren kritiek op en verzet tegen de maatschappelijke werkelijkheid zo symptomatisch voor de kunst.

Het is begrijpelijk dat velen zich in gedachten zijn gaan bezig houden met een andere kultuur, die niet op de prestatie's van een enkeling zou steunen maar op de kollektiviteit.

Zonder deze gedachten zou het New Babylon projekt nooit ontstaan zijn.

De geest van DADA waart reeds meer dan een halve eeuw door de wereld. Beschouwd in dit perspektief zou men misschien New Babylon een antwoord kunnen noemen op de anti-kunst.

